

Stand van *Ons bos* Zaken

'Stand van *Ons bos* Zaken' is een tweemaandelijks 7-delige serie van Conservation International Suriname (CI-S), Amazon Conservation Team Suriname (ACT-Suriname) en Tropenbos Suriname. Doel is het Surinaamse publiek informeren over de stand van zaken van onze natuur. Als samenleving moeten we keuzes maken hoe wij omgaan met onze natuurlijke rijkdom. De periode 2020-2025 wordt daarvoor cruciaal. Waar een autoriteit stelt dat het beheersbaar is, slaat de milieuactivist luidkeels alarm. Deze serie

wil gebalanceerd informeren, gebaseerd op bestaande data. Als stof voor een 'Natuurdebat' in maart 2020. Ook opdat partijen het bos hoog op hun agenda zetten. Alle Surinamers moeten aan het debat kunnen deelnemen. Deze serie draagt bij aan basiskennis. Opdat u niet alleen de (alarm)klok hoort luiden, maar ook weet waar de klepel hangt. Deel 2: De status van beschermde gebieden.

De status van beschermde gebieden

De ironie wil dat de Brownsberg, het oudste en bekendste natuurpark van Suriname, is vernoemd naar de negentiende-eeuwse Amerikaanse goudzoeker John Brown. Later werd de Brownsberg onderdeel van de Suralco-concessie maar het bauxiet in het gebied bleek niet geschikt voor industriële verwerking. Vanwege zijn natuurschoon, de flora en fauna kwam bioloog en natuurbeschermmer Johan Schulz, toen hoofd van afdeling Natuurbeheer van Dienst 's Lands Bosbeheer (LBB), op het lumineuze idee er een natuurpark van te maken. In 1969, vijftig jaar geleden, werd de Stichting Natuurbehoud Suriname (Stinasu) opgericht, die het natuurpark in 'erfpacht' kreeg en moest beheren als 'natuurreservaat'.

Goudwinning in de Brownsberg kent dus een lange historie. Harold Sijlbing was van 1997 tot 2003 directeur van Stinasu en al vanaf 1971 als vrijwilliger betrokken. "Directeur Schulz heeft altijd aan de Saamaka-bewoners van de Brownsbergdorpen toestemming gegeven om naar goud te zoeken." Toen waren de gereedschappen pikhouweel, sjoffel, schop en een baté, en was 'kleinschalige goudwinning' beheersbaar.

▼ Cameratrapping

Het escaleerde nadat Braziliaanse 'garimpeiros', gefaciliteerd door Surinamers, hun intrede deden. Hun werkwijze met graafmachines en enorme pompen voor de zandmachines werd breed overgenomen. "Dat is begonnen in de jaren negentig", aldus Sijlbing. In 2012 bracht het Wereldnatuurfonds (WWF) verslag uit over de illegale goudwinning in het natuurpark. Het telde maar liefst 54 (clusters van) mijnen en zijn beschermde status kwam in gevaar.

Het is er sindsdien niet beter op geworden. Zoöloog en ecoloog Paul Ouboter, verbonden aan de Anton de Kom Universiteit van Suriname, verricht al decennia onderzoek in het Brownsberg-gebied. In 2012 startte de Nationale Zoölogische Collectie van de universiteit een 'cameratrapping'-project. Inmiddels zet Ouboter het voort onder de stichting Neowild. "Je ziet de goudzoekers, met name garimpeiros, van beneden steeds hoger komen. Er wordt gemijnd op allerlei plaatsen waar dat niet zou moeten."

Ook in andere beschermde gebieden worden Ouboter en zijn teams geconfronteerd met de gevolgen van kleinschalige goudwinning, vooral in de krekken. "Het gehele ecosysteem gaat eraan. Het wordt echt een modderstroom

en dan zie je de hele fauna veranderen. Dat betekent dat de voedselketen er heel anders uitziet, want vrijwel alle vissen zijn verdwenen."

▼ Omringende houtkapconcessies

Niet alleen kleinschalige goudwinning zorgt voor bedreiging. Het 'Overzicht Status Bosbouwterreinen' uit 2017 van het ministerie van Ruimtelijke ordening, Grond- en Bosbeheer (RGB), toont dat alle natuurreservaten worden omringd of zelfs ingesloten zijn door uitgegeven houtkapconcessies en gemeenschapsbos met houtkaprechten. Die worden zelfs in de natuurreservaten uitgegeven, zoals Brinckheuvel, Copi, Peruvia, het Centraal Suriname Natuurreservaat (CSNR) en grote delen van de Wanekreek.

"Er ontstaat nu een situatie van landgebruiksconflict", zegt John Goedschalk, directeur van Conservation International Suriname (CI-S). "Je hebt een beschermd gebied dat wordt omringd door houtkapconcessies of men geeft daar binnen een houtkapconcessie of een gemeenschapsbos weg. Als je niet de capaciteit hebt om dat te monitoren, dan zal het verloren gaan."

Inmiddels is bijna 3 miljoen hectare uitgegeven aan houtkapconcessies. Hiermee heeft dit economisch verdienmodel beleidsmatig voorsnog de voorkeur boven alternatieve, duurzame inkomsten uit het bos. Voor

natuurbeheer staat vrijwel niets op de jaarlijkse overheidsbegroting. Het ontbreekt aan managementplannen en er is aantoonbare bosdegradatie in de natuurparken. Satellietbeelden en data van Global Forest Watch tonen dat in elk beschermd gebied sprake is van ontbossing en bosdegradatie, ook als gevolg van (illegale) houtkap.

▼ Controle en handhaving

Neowild heeft ook in het Boven-Coesewijne-reservaat zo'n vijftien maanden aan cameratrapping gedaan. "Maar één keer in die periode zijn op de beelden jachtzolders te zien. Je ziet brommers continu de camera's voorbij gaan met jachtgeweren en alles. Wij hebben tussen 2017 en 2018 data met elkaar vergeleken en het aantal zoogdieren is er enorm achteruitgegaan." Ouboter heeft waargenomen dat ook in het Boven-Coesewijne Natuurreservaat illegale houtkap plaatsvindt.

De bottleneck is het chronische gebrek aan controle en handhaving. Vroeger beheerde LBB, met wel duizend medewerkers, actief alle natuurreservaten. Inmiddels is dit aantal geslonken naar zo'n 140 medewerkers waaronder slechts 58 jachtzolders om 2,1 miljoen hectare aan beschermd gebied te 'bewaken'. "In feite markeer ik de periode van de Binnenlandse Oorlog als de zwaarste klap voor onze dienst", zegt Hedy Esajas, hoofd van LBB. "Al die boswachtershuizen zijn toen letterlijk vernietigd.

In die periode is iedereen teruggetrokken naar de stad en eigenlijk is daarna vrijwel geen input meer geweest voor de infrastructuur."

Met de Wet bosbeheer van 1992 werd de nieuwe Stichting Bosbeheer en Bostoezicht (SBB) ingesteld, die alle werkzaamheden uitvoert met betrekking tot de houtsector. Van voorbereiding van uitgifte van concessies en gemeenschapsbossen tot het toezicht en de controle daarop door boswachters. De SBB heeft toestemming van het ministerie Financiën om bosbouwheffingen te hanteren ten behoeve van haar exploitatie en functioneert naar behoren. Daarentegen is LBB, die zich sindsdien geheel focust op natuurbeheer, 'achtergebleven'. Intussen is de behoefte voor economische ontwikkeling bij lokale gemeenschappen groter dan voorheen. Dit uit zich ook in illegale houtkap en stropen als inkomstenbronnen. "Zolang er een behoefte is, wordt de druk op ons groter", zegt Esajas. "En het moment dat je daarop geen antwoord hebt, sta je aan de verliezende kant."

Dat LBB voor de noodzakelijke slagvaardigheid 'gemoderniseerd' en versterkt moet worden, staat dan ook hoog op de agenda en heeft de aandacht van het ministerie van RGB. "Sowieso meer kader", zegt Esajas. Daarnaast dient LBB, die valt onder het ministerie, 'budgetonafhankelijk' te worden. "Zodat wij als autoriteit de ruimte krijgen om financiële middelen rechtstreeks te kunnen aanspreken. Want nu moet je voor elk wisselwasje langs de hele keten en dat kan lang duren."

▼ Criteria natuurreservaten

In 1978 verscheen het rapport 'Aanbevelingen tot uitbreiding van het systeem van Natuurreservaten en Bosreserves in het Surinaamse Laagland', van veldbioloog Pieter Teunissen, in opdracht van LBB en Stinasu. Zes nieuwe natuurreservaten in het kustsavanne- en zwampgebied werden ingesteld op basis van surveys onder leiding van Teunissen. Daar is het min of meer bij gebleven. "Wil je het gedegen doen, dan is overzicht nodig van de gehele biodiversiteit van heel Suriname", zegt Ouboter. Naast 'grote biodiversiteit' als criterium voor beschermd gebied, zouden ook kunnen gelden: 'endemen' (bijzondere soorten die alleen voorkomen in een zeer beperkt spreidingsgebied), 'mate van bedreigd gebied' en 'bedreigde diersoorten'. "Maar dan is wel data nodig en niet van alle gebieden hebben we dat", aldus Ouboter.

Gezien de huidige praktijken en de minimale handhavingskracht van LBB, kan worden gesteld dat onze beschermde gebieden de status van 'bedreigd' hebben. "Het meest fundamentele onderliggende probleem is dat men geen heil ziet in natuurbescherming", stelt Goedschalk. "Omdat vanuit de beleving beschermde gebieden economisch niets opleveren." De nieuwe conceptwet 'Duurzaam Natuurbeheer', in 2018 aangeboden door CI-S aan het parlement, moet daarin verandering brengen en kent acht gradaties van natuurbeheer: van heel strikt naar veel minder er strikt, met zelfs commerciële doelstellingen. Ook particulieren kunnen een aanvraag indienen

om een bepaald stuk gebied te beschermen. Hierdoor kunnen lokale gemeenschappen een zeer belangrijke rol spelen.

▼ Nauwelijks betrokken

Bij het instellen van Brownsberg en de Ralleighvallen als beschermd gebied zijn er krutu's gehouden met de lokale gemeenschappen. "Maar het was niet op de consultatieve wijze zoals nu vereist", zegt Sijlbing. Dat wordt bevestigd door hoofdkapitein Willem Souvenir van de Kwintie. "In Ralleighvallen hebben we onze heilige plekken. Wij kunnen bepaalde dingen niet doen omdat onze dorpen er middenin zijn."

De economische betrokkenheid van de Kwintie bij het ecotoerisme beperkt zich tot vervoeren van toeristen en leveren van gidsen en vaargeulmannen. Om leegloop van zijn gemeenschap te voorkomen, heeft Souvenir een werkgelegenheidsplan opgesteld dat goedkeuring heeft van het ministerie van Regionale Ontwikkeling. Het bevat ook natuurtoeristische aspecten met focus op het Centraal Suriname Natuurreservaat. "Sommige toeristen hebben niet eens door dat er een dorp is. Je komt, ziet vogels en watervallen, maar je krijgt niets van de lokale mensen mee. Wij hebben veel te bieden."

Ooit wilde Ouboter met bewoners van het dorp Bigi Poika een duurzaam economisch kaaimannenproject starten. "Maar toen puntje bij paaltje kwam zei Natuurbeheer: 'Nee, het is

een natuurreservaat, er mag helemaal niets gebeuren.' Nu is het er helemaal een wildwest", zegt hij over de stroperspraktijken." Over de lokale gemeenschappen oppert Goedschalk: "Laat hen de grenzen voor je bewaken." Zo zouden de Matawai de oostgrens van het CNSR kunnen bewaken, de Arowakken en Caraïben het westen, de Kwintie het noorden en de Trio het zuiden. "De bewoners kennen het bos in hun gebied beter dan wie dan ook. Het creëert bovendien lokale werkgelegenheid."

Ook LBB-hoofd Esajas deelt deze visie. "De mensen verantwoordelijkheid geven voor de eigen omgeving, dat zou het mooiste zijn dat je kunt hebben. Je moet ter plekke zijn om zaken beter te kunnen managen en een strategie hebben voor effectief co-managen van de gebieden met de lokalen en de stakeholders. Die betekent sowieso een stukje gecentraliseerd beleid en daarvoor zal de wetgeving moeten worden aangepast."

Als u vragen heeft over dit artikel kunt u contact opnemen met Els van Lavieen van CI-S per email: evanlavieren@conservation.org

